

ANKARA ANAFARTALAR ŞEHİT KÂMİL ARSLAN POLİS MERKEZİ AMİRLİĞİ NEZARETHANELERİ ZİYARETİ RAPORU

Rapor No:
2024/53

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu'nun 5/9/2024 tarihli ve 2024/935 sayılı kararıyla oy birliğiyle kabul edilmiştir.

I. GİRİŞ	1
II. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER	2
III. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER	5
A. Değerlendirme	5
B. Merkez İdaresine Yönelik Tavsiyeler	6

AIÖK	: Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
cm.	: Santimetre
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
OPCAT	: Optional Protocol to the Convention Against Torture (İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol
TIHEK	: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
UÖM	: Ulusal Önleme Mekanizması

I. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK); 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.

2. Türkiye, 14/9/2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 yılında onaylanarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT'ın 1'inci maddesine göre Protokolün amacı: *“bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, gayriinsani veya küçültücü muamele veya cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır.”*

3. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması (UÖM) olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında yer almaktadır. Kanun'un 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (k) bendine göre UÖM: *“İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi”* ifade etmektedir.

4. Suç işlediği şüphesi somut delillerin varlığı ile kuvvetle muhtemel olan kişinin kolluk kuvvetleri tarafından özgürlüğünden yoksun bırakılmasına ilişkin genel hükümler 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) yer almaktadır. CMK'nin 99'uncu maddesinde ise *“Gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethanelerin maddi koşulları, bu kişinin hangi görevlinin sorumluluğuna bırakılacağı, sağlık kontrolünün nasıl yapılacağı, gözaltı işlemlerine ilişkin kayıt ve defterlerin nasıl tutulacağı, gözaltına alınmanın başlangıcında ve bu tedbire son verildiğinde hangi tutanakların tutulacağı ve gözaltına alınan kişiye hangi belgelerin verileceği ile kolluk tarafından gerçekleştirilen yakalama işlemlerinin yürütülmesinde uyulacak kuralların yönetmelikle gösterileceği”* hükme bağlanmıştır.

5. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesine göre

nezarethaneler; “*şüpheli veya sanıkların haklarındaki işlemlerin tamamlanıp adli mercilere sevk edilinceye kadar bekletilmesi amacıyla yapılmış yerleri*” ifade etmektedir.

6. 6701 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (j) bendinde, Kurumun özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görevini haiz olduğu ifade edilmiştir. Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin tutulduğu nezarethanelere ziyaretler düzenlemek TIHEK’in görev ve yetki alanı kapsamındadır.

7. Anılan görevin icrası kapsamında, 7/7/2023 tarihinde Ankara ili Altındağ ilçesinde yer alan Anafartalar Şehit Kâmil Arslan Polis Merkezi Amirliği Nezarethanelerine **habersiz** bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Ziyaret Heyetinde; İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı ..., İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman Yardımcıları ..., Psikolog ... ile talep üzerine görevlendirilen Uzman Hekim ... yer almıştır.

8. Ziyaret, Merkez Amiri ile yapılan ön görüşme ile başlamıştır. Görüşmede; TIHEK Heyeti tarafından; TIHEK, UÖM, ziyaretin amacı ve yöntemine ilişkin bilgiler verilmiştir. Polis Merkezi Amirliği ile ilgili genel bilgiler edinilmiştir. Görüşmenin ardından Heyet, Merkez Amirliği bünyesindeki Nezarethaneleri incelemiştir. Ziyaret Merkez Amiri ile yapılan son görüşme ile bitirilmiştir.

9. Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 9/1/2023 tarihli ve 2023/3 sayılı Kararı ile Başkanlık Makamınının 7/7/2023 tarihli ve 24192 sayılı oluruna istinaden 7/7/2023 tarihinde Altındağ İlçe Emniyet Müdürlüğü Anafartalar Şehit Kâmil Arslan Polis Merkezi Amirliği Nezarethanelerine¹ gerçekleştirilen ziyaret neticesinde edinilen tespit, gözlem ve şikâyetlerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini ihtiva etmektedir.

II. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

10. Altındağ ilçe merkezinde yer alan Merkez binası tek kattan müteşekkil olup 1981 yılında hizmete açılmıştır.² Merkezin, yakın zamanda başka bir adrese taşınacağı bilgisi paylaşılmıştır.

¹ Bundan sonra Merkez olarak ifade edilecektir.

² 1981 öncesinde okul olarak faaliyet gösterdiği belirtilen bina, tarihî öneme sahiptir. Mustafa Kemal Atatürk’ün harf inkılabı doğrultusunda yeni alfabeyi tanıttığı tarihî fotoğrafı, bu okulda çekilmiştir. Polis merkezi olarak dönüştürülmesinin ardından ilk olarak “Anafartalar Polis Karakolu” adı altında hizmete başladığı, 2007 itibarı ile “Anafartalar Polis Merkezi” olarak isminin değiştirildiği, 22/7/2019 tarihinden bu yana şimdiki ismiyle faaliyetlerine devam ettiği bilgisi paylaşılmıştır.

11. Merkezde her biri 8 kişi kapasiteli olmak üzere 2 nezarethane odası bulunmaktadır.

12. Nezarethane odalarının bitişik olduğu ve birbirinden demir parmaklıklarla ayrıldığı görülmüştür. Nezarethane odalarından birinin eninin 301, boyunun 472, yüksekliğinin 408 cm olduğu; diğer nezarethane odasının eninin 303, boyunun 476, yüksekliğinin 408 cm olduğu ölçülmüştür.

13. Ziyaret sırasında nezarethanede tutulan olmadığı, gözaltına alınmış bir kişinin işlemlerinin yapılmaya başlandığı görülmüştür.

14. İdare tarafından, Merkezde çocuklar için tutulma işleminin yapılmadığı ifade edilmiştir.

15. Tutulanların cinsiyetine göre nezarethane odalarına yerleştirildikleri aktarılmışsa da odaların hangi cinsiyet grubuna ait olduğuna dair bilgilendirici bir levha ya da işaret bulunmamaktadır.

16. Merkezdeki nezarethanelerin genel olarak kirli ve bakımsız olduğu görülmüştür.

17. Nezarethane odalarında yeteri kadar sabit ve dayanıklı oturma yeri bulunduğu, oturma yerlerinin uyumaya elverişli biçimde yumuşak ve silinebilir materyal ile kaplı olduğu görülmüştür. Kamera kayıtları incelendiğinde tutulanların kendilerine verilen battaniyeleri oturma yerlerine serdiği ve bu şekilde uyudukları gözlemlenmiştir.

18. Merkezde kapasiteyle eş değer sayıda battaniyenin bulundurulduğu anlaşılrsa da battaniyelerin dağınık ve kirli biçimde tutulduğu görülmüştür. Battaniyeler, tutulanların kendilerine zarar vermesini önlemek amacıyla kenarları kesilmiş vaziyettedir.

19. Nezarethanelerin ısınmasının doğalgaz ile çalışan kalorifer sistemi marifetiyle, havalandırmanın ise demir parmaklıklı oda kapıları aracılığıyla sağlandığı görülmüştür. Ziyaret sırasında nezarethanedeki havalandırmanın yeterli olmadığı anlaşılmıştır.

20. Nezarethane odalarının doğal ışık almadığı,³ aydınlatmanın nezarethane odalarını karşıdan göreceğ şekilde yerleştirilmiş yapay ışıklandırma (floresan lamba) yoluyla sağlandığı görülmüştür.

21. Nezarethanede erkek ve kadın tutulanlar için 2 ayrı tuvalet, 2 ayrı banyo ve 2 lavabo bulunmaktadır. Tuvalet, banyo ve lavabolar nezarethane odalarının dışında yer almaktadır. Lavabo ve tuvaletler hem personel hem tutulanlar tarafından kullanılmaktadır. Belirtilen yerlerde tesisatın düzgün çalışır vaziyette olmadığı görülmüş,⁴ ayrıca giderlerden

³ Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (AIÖK)'nin tavsiyesi: "Bütün polis hücreleri, içinde bulundurulan kişi sayısına göre makul büyüklükte olmalı ve gerekli ışıklandırma (uyku süresi hariç, okumaya yetecek kadar ışık) ve havalandırma şartlarına sahip olmalıdır; tercihen hücrelerde doğal ışık olmalıdır."

⁴ Odalardan birinde musluk başlığının kırık olduğu ve musluğun kullanılamaz durumda olduğu, odaların tamamında banyo duş başlıklarının bulunmadığı görülmüştür.

kaynaklı koku probleminin olduğu fark edilmiştir. Bu sorun Merkez personeli ile yapılan görüşmelerde de teyit edilmiştir. İdare tarafından tuvalet, banyo ve lavaboların rutin olarak haftada 1 gün temizlendiği, bunun yanında nezarethanede kalan olması hâlinde kişinin çıkışından sonra tekrar temizlendiği, temizlik malzemelerinin günlük olarak kontrol edildiği ve bittikçe yenilediği ifade edilmiştir. Ziyaret Heyetinin yaptığı incelemede lavaboda sabun bulunduğu, banyoda sıcak suyun mevcut olduğu görülmüştür. Ancak tuvalet, banyo ve lavaboların engelli bireylerin kullanımına uygun olmadığı ve yeterince temiz tutulmadığı anlaşılmıştır.

22. Nezarethane odalarının ve koridorların temizliğinin her gün görevli personel tarafından yapıldığı, nezarethanenin ihtiyaç duyulduğu zamanlarda ilaçlandığı bilgisi verilmiştir.

23. Nezarethane odalarında acil durum çağrı butonu olmadığı görülmüş ancak İdare tarafından nezarethanede tutulan olması durumunda sürekli olarak bir personelin nöbetçi bulunduğu ve aynı zamanda kamera görüntüleri aracılığıyla tutulanların sürekli olarak takip edildiği bilgisi verilmiştir.

24. Merkezde tutulanların yemek ve içme suyu ihtiyaçlarının İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından verilen kumanya ile sağlandığı, ihtiyaç ve istek doğrultusunda dışarıdan da yiyecek temin edilebildiği bilgisi paylaşılmıştır.

25. Acil tıbbi müdahale gerektiren durumlarda bu konuda eğitim almış personel tarafından tutulanlara gerekli müdahalenin yapıldığı⁵ ve 112 Acil Çağrı Merkezinin aranarak ambulans talep edildiği bilgisi edinilmiştir.

26. Tutulanların ilaç kullanmaları gerektiğinde ilaçların, sağlık raporu ve reçeteye istinaden nezarethanede görevli personel tarafından verildiği belirtilmiştir.

27. Yabancı tutulanlar için haklarını gösteren formların bulunmadığı görülmüştür.

28. Merkezde 1 müdafî görüşme odası ve 2 ifade alma odası bulunmaktadır. Müdafî görüşme odasında kamera bulunmadığı, odanın ses yalıtımlı olduğu görülmüştür. İfade alma odalarında kamera olduğu görülse de odalardan birinde kamera açısına bazı eşyaların girdiği, eşyaların odada kör nokta oluşturduğu fark edilmiştir. Durum Merkez İdaresine bildirilmiş, Amirlik tarafından gerekli düzenlemelerin yapılacağı belirtilmiştir.

29. Nezarethane Talimatnamesinin⁶ ve gözetilene alınan şahısların haklarını içeren belgenin nezarethane odalarının girişlerinde duvara asılı olduğu görülmüştür.

⁵ Merkez personeline verilen eğitimler arasında “Acil Müdahale Eğitimi” olduğu ifade edilmiştir.

⁶ Yakalama, Gözetilene Alma ve İfade Alma Yönetmeliği madde 25/5: “Nezarethane girişine, onaylanmış nezarethane talimatı asılır.”

30. Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter incelenmiş, tutulanların nezarethaneye giriş-çıkış saati, gözaltına alınma nedeni, üst aramasında teslim alınan eşyaları, kişinin müdafii talep edip etmediği, talep ettiyse gelen müdafinin bilgileri, haber verilmesini istediği yakını gibi hususların defterde yer aldığı ve defterin eksiksiz doldurularak kayıt altına alındığı görülmüştür. Defterde yazılan bilgiler ile kamera kayıtları karşılaştırılmış, son 1 ay içerisinde tutulanlar arasından rastgele belirlenenlerin bilgileri kontrol edilmiştir. Giriş-çıkış dâhil kaydedilen bilgilerin kamera defter kayıtlarıyla uyumlu olduğu görülmüştür. Ziyaret esnasında gözaltına alındığı öğrenilen bir tutulanla yapılan görüşmede de bahsedilen hususlar teyit edilmiştir.

31. Merkez İdaresi tarafından tutulana ait eşyaların tutulanın yanında kontrol edildiği, tutanak altına alınarak nezarethane defterine işlendiği ve kilitli etajlere konulduğu bilgisi verilmiştir.

32. Merkezde kayıt yapan ve geniş açı özelliğine sahip toplam 20 adet güvenlik kamerasının bulunduğu, kamera görüntülerinin Merkez İdaresinde 30 gün süre ile saklandığı, görüntülerin İl Emniyet Müdürlüğüne gönderildiği ve İl Emniyet Müdürlüğündeki kayıtların 1 sene boyunca ulaşılabilir olduğu bilgisi edinilmiştir. Ziyaret Heyeti tarafından kamera kayıtlarına ilişkin yapılan incelemede kameraların gece görüşünün olmadığı görülmüştür.

33. Merkezde jeneratör bulunduğu ifade edilmiştir.

34. Merkezde görevli personelin 2023 yılı için Polis Akademisi Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim Şube Müdürlüğü tarafından düzenlenen insan hakları eğitiminden yararlandığı ve personele acil müdahale eğitimi verildiği, fakat işkence ve kötü muameleye ilişkin bir eğitim olmadığı anlaşılmıştır.

III. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER

A. Değerlendirme

35. TİHEK'in UÖM kapsamında yürüttüğü faaliyetlerinin temeli, ziyaret edilen kurumlarla pozitif yönde geliştirilecek iletişim doğrultusunda iş birliği esasına dayanmaktadır. Merkez tarafından, Ziyaret Heyetinin bütün bölümlere bekletilmeksizin erişimi sağlanmış, gerekli bilgi ve belgelere erişim vakitlice sağlanmıştır. Bu çerçevede, Merkez İdaresinin ziyaret esnasında gösterdiği iş birliğine açık tutumları ziyaret Heyeti tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

B. Merkez İdaresine Yönelik Tavsiyeler

36. Nezarethane odalarının girişine, odaların hangi cinsiyet grubuna tahsis edildiğini gösteren uygun tabela ya da işaretlerin asılması,

37. Merkezde kullanılan battaniyelerin temizliğine özen gösterilmesi,

38. Nezarethanedeki havalandırma imkânlarının iyileştirilmesi,

39. Nezarethanedeki tuvalet, banyo ve lavabolarda tadilat yapılması, yüksek konumda sabit duş başlıkları eklenmesi, çalışmayan musluk başlıklarının değiştirilmesi, tadilatla birlikte engelli bireylerin kullanımına uygun hâle getirilmesi⁷ ve tüm tesisatın çalışır vaziyette tutulmasına özen gösterilmesi,⁸ ayrıca giderdeki koku sorununun çözülmesi,

40. Nezarethane odalarında oluşabilecek acil bir durumu veya tutulanların sağlık durumlarında oluşabilecek ani gelişmeleri ve benzeri durumları daha iyi bir şekilde takip edebilmek⁹ için gerekli önlemlerin alınması, nezarethane odalarına acil durum çağrı butonu konulması,

41. Yabancı dillerde bilgilendirici afiş ve broşürlerin bulundurulması,

42. Merkezdeki kameraların kör nokta bırakmayacak şekilde tekrar düzenlenmesi, kameraların 30 günlük kayıt süresinin daha uzun bir süreye çıkarılması,

43. Merkezde görev yapan personelin hizmet içi eğitim müfredatına “tutulanlara ve özellikle hassas gruplara yönelik muamele” ile “BM’nin İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi (İstanbul Protokolü)” dâhil olmak üzere işkence ve kötü muameleyi inceleme ve belgelendirme konularının dâhil edilmesi,¹⁰

hususları tavsiye edilmektedir.

⁷ BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nin 14’üncü maddesi: “*Taraf Devletler engelli kişiler eğer herhangi bir süreç sonunda özgürlüklerinden mahrum edildiyse; bunun diğer bireylerle eşit koşullar altında yapılmasını; engellilerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak güvencelere sahip olmasını ve makul düzenlemeye ilişkin hükümler dâhil olmak üzere Sözleşme’nin hedefleri ve ilkeleriyle uyumlu muamele görmesini sağlar*”.

⁸ AİÖK’nin tavsiyesi: “*Nezaretteki kişiler gerektiğinde temiz ve düzgün şartlarda doğal ihtiyaçlarını karşılayabilmeli ve uygun yıkanma imkânlarına sahip olmalıdır.*”

⁹ AİÖK’nin tavsiyesi: “*Polis nezaretindeki kişilerin her zaman nezaret görevlileriyle kolayca temasa geçebilecek durumda olmasını sağlamak için gerekli önlemler alınmalıdır.*”

¹⁰ AİÖK’nin tavsiyesi: “*Şüphelilerin sorgulanması, tatminkâr bir biçimde yapılabilmesi için özel eğitim gerektiren ve uzmanların yapması gereken bir iştir. İlk olarak ve özellikle, sorgulamanın amacının tam olarak ne olduğu kesin olarak belirlenmelidir; amaç, sorgulamayı yapan memurların gözünde suçlu olduğu varsayılan bir kişinin itiraf etmesini sağlamak değil, incelenmekte olan konu hakkında gerçekleri öğrenmek için doğru ve güvenilir bilgilere ulaşmak olmalıdır. Şüphelilerin sorgulanması sırasında uygulanacak davranış kurallarının belirlenmesi, kolluk kuvvetlerinin uygun eğitimi almasına ek olarak, yukarıda belirtilen amaca uymalarını çok kolaylaştıracaktır.*”

